

ירושלמי אקטואלי

יו"ל ע"י "בית המדרש למגידי שיעורים בדף היומי", כפר גנים ג' פתח תקוה

גליון מס' 23 | פרשת תולדות | ב' כסלו תשע"ז

ירושלמי למעשה

הישיבה הגדולה 'אורה זו תורה' נודעה ונתפרסמה זה מכבר כישיבה שהתלמידים מתדפקים על דלתותיה, אמנם ישיבה קצת חדשה אך כל מי שהבין את הפוטנציאל של הצוות שלח את בנו לשם, אט אט הישיבה מנתה 300 בחורים ואיתה החובות גדלו, החל מהוצאות של אוכל לינה וכלה במשכורות של רבני הישיבה ועוד שאר ירקות...

מנהלי הישיבה היו אובדי עצות ולא ידעו כיצד לגייס כספים כה רבים - במהירות כזאת, למותר לציין שסניף הבנק הקרוב כבר מזמן אינו כתובת מכיוון שהישיבה כבר עברה את המיכסה שאחרי המיכסה של הסכום שהבנק מלווה...

ואז 'ענקל מאכער' נכנס לתמונה !!

יענקל - למי שלא מכיר - היה מומחה לעסקים מזהירים כדוגמת מכירת קרקעות על הירח וכו', גם הרעיון של אטמי אוזניים עבור חרשים זה רעיון שלו וכעת יש לו תוכנית הבראה לישיבה.

הישיבה תשווק חדרים למכירה לכל המעוניין, כל חדר בישיבה יעלה 100,000 שקלים, והרוכש ישכיר את החדר לישיבה תמורת 1000 שקלים לחודש - הכל כמובן בחוזה שריר וקיים אצל עו"ד...

"ומה יקרה אם יום בהיר נרצה את החדרים בחזרה?" הקשה אחד המנהלים "אין כל בעיה" ענה יענקל "נסכם כמובן שבכל שלב נוכל לדרוש קניה מחדש של החדר שנמכר, וכמובן גם הרוכשים יוכלו בכל עת לדרוש את כספם ולמכור לנו בחזרה את החדר" ובכך החלה המכירה...

כמובן שהכל נמכר בתוך שבוע בלבד מכיוון שמדובר על תשואה של 12 אחוז, דבר שאפילו בשוק השחור עוד לא חשבו לקבל (או שכן)

אלא שלקראת סיום הגיע ה'הוא שחושב מחוץ לקופסה' ופוצץ את כל הבלון... "רגע רגע" הוא טוען "אני חושב שיש כאן איסור ריבית!" "מה פתאום" הפטיר יענקל "אנחנו לא לווים שום דבר בכלל - רק שוכרים חדרים מכל רוכש עבור תשלום שכירות, וכי שכירות זה ריבית??" אך אותו אחד לא ויתר "אכן אם המכירה

הרב אברהם בלאס שליט"א

עם ישראל - מרכז העולם

בראשית כז, כט:

"יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים. הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך. ארריך ארור ומברכך ברוך"

ירושלמי סוכה ג, י:

"גוי אחד פגע בר' ישמעאל ובירכו. אמר ליה: כבר מילתך אמורה. אחר פגע בו וקיללו. אמר ליה: כבר מילתך אמורה. אמרו לו תלמידיו (תלמידיו): רבי, היך מה דאמרת לדין אמרת לדין? (-רבנו, איך יתכן שמה שאמרת לזה אמרת גם לזה?) אמר לון (אמר להם): ולא כן כתיב 'אורריך ארור ומברכך ברוך?!"

הירושלמי מדגיש דרך ברכת יצחק ליעקב את היסוד החשוב שעם ישראל נמצא במרכז העולם. כל גורם זר שמפריע לעם ישראל ומבזה אותו בהכרח יינזק. לעומת זאת, כל גורם שסייע לעם ישראל עתיד להתברך.

חתן - נמחלים לו כל עוונותיו

בראשית כח, ט:

"וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה"

ירושלמי ביכורים ג, ג:

"תני: חכם, חתן, נשיא - גדולה מכפרת... חתן - 'וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל' וכי מחלת שמה? והלא בשמת שמה! אלא שנמחלו לו כל עוונותיו."

המשותף לחכם, חתן ונשיא הוא האחריות כלפי הזולת.

הירושלמי (חגיגה ב, א) מסביר שהעולם נברא ב'בי"ת', שהוא לשון ברכה, ולא ב'אל"ף', שהוא לשון ארירה. מציאות בה האדם הפרטי נמצא במרכז היא מציאות ארורה, ורק במציאות שהאדם נמצא עם הפנים אל הזולת זו מציאות של ברכה. העולם נברא באות 'בי"ת' כיון שמטרת האדם בעולמו היא להשפיע טוב במציאות.

חז"ל מגלים לנו שאדם שבפועל מגמתו להיטיב זוכה בתחילת דרכו זו לחנינה - מוחלים לו על כל עוונותיו. מעתה זהו אדם אחר, לא אותה מציאות פרטית שהייתה עד כה, כי אם אדם כללי, ואם כן, עוונותיו בתור איש פרטי נמחקו. מעתה הינו אישיות חדשה ולא שייך להטיל עליו את עוונות העבר. אדם שמרגיש נקי וטהור קל לו יותר לפעול לפי אותה מגמה שאימץ לעצמו.

לעיי"נ
שמעון בן סוליקה ז"ל
הונצח ע"י
משפחת דהן

לעיי"נ
רבקה וייסטון
בת
ר' יהושע העשיל ז"ל
הונצחה ע"י המשפחה

הונצח ע"י קרן דניאלי
לעיי"נ של הר"ר אברהם גליק ז"ל

גם הבבלי (סנהדרין יד, א) ביחס לתפקיד של שררה מסכים עם עקרון זה, אולם בירושלמי מובא עקרון זה גם לגבי חתן.

החידוש של הירושלמי הוא שחתן, ואפילו רשע כמו עשו, מוחלים לו על כל עוונותיו. יסוד החידוש הוא שגם המסגרת המשפחתית המצומצמת מוגדרת כמסגרת כללית.

משפחה אינה רק יחידה שכל אחד ממרכיביה זוכה לתנאים טובים יותר. משפחה על-פי זויות הראיה של הירושלמי היא מציאות בה מוטלת על כל אחד האחראיות ביחס למרכיבים הנוספים של המשפחה. הזולת נמצא במרכז. ובכלל, בניית משפחה משמעותה ההתקשרות אל הכלל באופן מעשי והתחברות אמתית לדורות עם ישראל.

הפרשה בירושלמי

ביאור תלונתה של רבקה

ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותאמר אם כן למה זה אנוכי, ותלך לדרוש את ה'. ויאמר ה' לה שני גווים בבטנך, ושני לאומים ממעיך ייפרדו, ולאום לאום יאמץ ורב יעבוד צעיר.

רבקה בזמן הריונה הייתה במבוכה גדולה, מספר הפסוק, הבנים בקרבה התרוצצו עד כדי כך ש'ותלך לדרוש את ה', לכאורה, מה היה כ"כ מדאיג? זה לא טבעי שמרגישים את העובר בזמן ההריון?

רש"י במקום כותב, וז"ל בשעה שהייתה עוברת על בתי כנסיות ובתי מדרשות יעקב מפרכס לצאת, ובשעה שהייתה עוברת על בתי עכו"ם עשו רץ ומפרכס לצאת ולכך לא הבינה מה מתחולל בבטנה. .

אם ננסה להבין את דאגתה של רבקה לעומק, נשאל מדוע רבקה כל כך בטוחה שיצא לה את הצדיק של העולם, אז יש לה בן לא הצדיק ביותר.. שמלבד בית- המדרש מעניין אותו עוד כמה דברים, הוא יגדל הוא יהיה בעל- הבית טוב, שקובע עיתים לתורה וזוהי בעצם התשובה לכך שהוא מתעניין בשתי העולמות?

ראיתי הסבר יפה לכך מאת הרב עמיאל זצ"ל רבה של תל אביב לשעבר, הוא דייק מרש"י דיוק יפה. רש"י מזכיר בדווקא שרבקה הלכה קודם לבתי מדרשות ובתי כנסיות ורק לאחר מכן לבתי עבודה זרה... משום שאם אותו ילד/עובר היה קופץ קודם בבתי עבודה זרה, ורק לאחר מכן בבתי הכנסת, הייתה רבקה מפרשת את זה בכך שבנה יעבוד תהליך דומה לשל יתרו, יחפש את ה' בכל מיני דרכים, יעבוד אפילו עבודה זרה ובסופו של יום, יגיע אל חקר האמת, אל הקב"ה... אבל רבקה בחכמתה הלכה קודם לבית-המדרש, משום שהיא רצתה לבדוק האם בנה שאוהב את התורה, ששקוע כל כולו בהוויות התורה, אותו בן שמחמת שקיעותו קופץ ומפרכס לצאת בבית הכנסת, כיצד הוא נוהג כשעוברים ליד בתי עבודה זרה האם הוא נגעל ומראה סלידה ומצטמק במעי אמו או שמא הוא מתעניין בדברים נוספים, שמא שקיעותו לא כל כך שלמה...

משראתה שגם שם הוא ממחר לצאת אזי ותאמר למה זה 'אנוכי' כזה אדם חסר לו את ה'אנוכי' שלו הוא עוד לא שלם עם עצמו דרכו לא ברורה...! "הגדרת 'אישתם יושב אוהלים' אינה מוטמעת בו ולכן ותלך לדרוש את ה'. כי כדי להיות תלמיד חכם אמיתי אי אפשר לרצות עוד משהו... צריך לרצות דבר אחד ולדבוק בו ורק על ידי כך אפשר להיות 'יושב אוהלים' באמת.

היתה לחלוטין - צודקים דבריך" הוא אישר " אלא שכאן זה לא מכירה רק 'כביש עוקף ריבית' מכיוון שהתנתם מראש שבכל שלב יוכל כל אחד מהצדדים לדרוש קניה/ מכירה של החדר - שזה דבר שאף רוכש סביר לא היה מסכים לו - אלא שאתם משלמים לו הרבה כסף לכל חודש ולכן הרוכש מסכים לזה מכיוון שזו בעצם הלוואה ולא רכישה, והוא מרוויח מכך ריבית! וכיוון שכך הכל משחק בכדי להתיר איסור ריבית!!"

מי צודק?

הירושלמי בבא מציעא פ"ה ה"ב מביא ברייתא - המוכר שדה לחבירו שכל זמן שאני רוצה נותן דמיה ונוטלה, מותר לעומת זאת מביא הירושלמי תנא שחולק וסובר שזה אסור ונימוקו מבתי ערי חומה שהדין הוא שכל מי שמוכר שם בית יש לו זכות לקנות חזרה את הבית בתוך שנה -זאת למרות שהקונה לא משלם לבסוף על הזמן שגר בבית, אומר הירושלמי שם התורה התירה אבל במקום אחר לא!!(הבבלי גם כותב שבתי ערי חומה זה ריבית והתורה התירתו אלא שלשיטת הבבלי התורה התירתו באופן הזה בכל מקום (ראשונים) מה שאין כן הירושלמי מדגיש שבמקום אחר לא).

השו"ע ביו"ד סימן קעד' ס"א פוסק שהמוכר שדה לחבירו ואמר לו לכשיהיו לי מעות תחזיר לי את הקרקע -הרי זו ריבית קצוצה, וכדברי הירושלמי שזה אסור מדאורייתא, אמנם הרמ"א בסימן קעב' מביא שיש חולקים שזה אבק ריבית - דהיינו ריבית מדרבנן דלא מהירושלמי אלא כראשונים אחרים שכך מפרשים בשיטת הבבלי (ואפילו באופן שמראש הכסף היה בהלוואה והקרקע כשמשכונן) נמצאנו למדים שהדבר אסור ממילא או באיסור דאורייתא או באיסור דרבנן.

אלא שעדיין ניתן להתיר לפי שיטת האגודה והמהרי"ל מובאת ברמ"א קעד' שלצורכי ישיבה שזה מצווה מותר ללוות בריבית דרבנן אלא שקשה לסמוך על היתר זה נגד שיטת השו"ע ובפרט שגם הרמ"א כתב שטוב להחמיר ולחשוש לדעת השו"ע שזה ריבית דאורייתא וא"כ אין שום היתר גם לא לצורך מצווה - ולנו לא נותר אלא לכאורה להשאיר את הישיבה בבעיה כספית.

אלא שהאחרונים הופכים את הקערה על פיה - בחוות דעת קעד' (לבעל הנתביבות) כתב שיש חילוק האם אומר כלשון השו"ע 'לכשיהיו לי מעות תחזיר לי' שמשמע מפה שיתבטל המכר למפרע! - אכן טוען החוות דעת אם יתבטל המכר למפרע נמצא שהכסף שהיה ביד המוכר הוא הלוואה והשימוש של הקונה הוא ריבית עבור ההלוואה, אך באופן שיתנו במפורש שהמכירה היא מכירה גמורה אלא שישנו תנאי נפרד שניתן יהיה לקנות בחזרה בקניין חדש - אז הדבר מותר כיוון שאין כאן הלוואה כלל (וכ"כ המחנה אפרים ריבית יג' וכן מובא בפתחי תשובה בשם הנודע ביהודה)

ואדרבה נחשבים לו לזכויות, אך אם ח"ו ישוב לכסלה אחר נישואין ויחטא ואשם מגלגלין עליו עוונות ראשונים.

תשובה - בספר ישמח לב (אות סד) כתב דמרגלא בפומיה דהגרש"ז אויערבך זצ"ל דכמו שיום הכיפורים אינו מכפר אלא בתשובה, כך כלל הזמנים הידועים כמסוגלים לכפרת עוונות כחתן ביום חופתו, ברור הדבר שאין זה אלא עם התשובה. אמנם בשו"ת אבן ישראל להגר"י פ"ש (ח"ז סי' לז אות ט') העיר על כך דהא דאמרו חז"ל 'חתן מוחלין לו כל עוונותיו' זה אפי' שלא עשה תשובה, שהרי לומדים זאת מעשו ומפורש במסכת מגילה על הפסוק "עשו הוא אדום" שדרשו הוא ברשעתו מתחילתו ועד סופו, ובכ"ז נמחלו עוונותיו, ע"כ דאף בלא תשובה נמחלים. אמנם הרמב"ן (להלן לו ג) מפרש דבאותה שעה נתן עשו דעתו להתגייר, וכן הובא במדרש רבה (שם) {והאריך בספר ישמח לב לבאר הסתירה בין הגמ' במגילה לדברי המדרש}, וכתבו המפרשים שעשה עשו תשובה, וא"כ אין ראייה שנמחלים העוונות בלא תשובה. והוסיף וכתב בחופת חתנים (סי' ו) והדבר פשוט וברור שאינו מכפר כי אם לשבים ולמאמינים במחילתו, דלא עדיף מיום הכיפורים עצמו. אולם בפרדס יוסף (ח"ב סי' יב ע"ב) כתב 'וגם שמעתי שמוחלין לחתן אף על עבירות שבין אדם לחבירו שהרי מעשו ילפי' לה ואטו היה רק רשע בעבירות שבין אדם למקום'. ובאורחות רבינו (עמ' רעו) כתב בשם הסטייפלר שבתשובה יש הרבה דרגות ובאלה שנאמר בהם שנמחלים עוונותיהם הכוונה שהתשובה בהם יותר קלה.

תענית לכלה - הובאו לעיל דברי הרמ"א שאף הכלה מתענה ביום חופתה, ובילקוט שמואל (רמז קיז) גורס בירושלמי 'הנושא אשה נמחלו עוונותיהם' דהיינו גם של הכלה, ובתשב"ץ קטן (סי' תסז) גורס נמחלו עוונותיה, א"כ לגרסתם גם הכלה צריכה להתענות, אמנם השדה חמד (מערכת חתן וכלה) כתב שיש מקומות שנהגו שאין הכלה צמה ביום חופתה שהרי אין שייך בה הטעם דשיכרות ומשום כך היקלו בה, אמנם כתבו האחרונים דכיון שסוף סוף יש לה גם מחילת עוונות נהגו שאף היא מתענה ביום חופתה.

"וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל" (כח ט)

בירושלמי (פ"ג דביכורים ה"ג) דריש 'וכי מחלת שמה והלא בשמת שמה, אלא מלמד שנמחלו לו כל עוונותיו, מכאן לחתן שנמחלין לו כל עוונותיו'.

בתורה תמימה (אות ג) ביאר שאחרי שינה הכתוב שם אשה זו לשם המורה על מחילה, ורמז זה כאן במקום ובענין שעשה עשו נחת רוח ליצחק, כמש"כ "וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק וילך עשוויקח את מחלת" שעבור כבודו ליצחק, מחל ה' על עוונותיו, ולמדו מכאן לעלמא שאז עת רצון לה' לשלם שכר טוב לחתן למחול על עוונותיו.

תענית ביום החופה - כתב הרמ"א (אבן העזר סי' סא ס"א) נהגו שהחתן והכלה מתענין ביום חופתם. ובטעם הדבר כתב המהר"ם מינץ (סי' קט) כיון שיום סליחה הוא ונמחלים עוונותיהם כדאייתא בירושלמי, נהגו להתענות משום כך. ועוד שמא לא תהיה דעתם מיושבת בשעת הקידושין מחמת שכרות, לכן נהגו להתענות. המהר"י ברונא (סי' צג) כתב כיון שחתן דומה למלך, ומלך נדון בכל יום, יום דין הוא לו שנידון ביום חופתו.

חילוק הטעמים מתבטא גם לענין הלכה למעשה, עד מתי צריך להתענות באופן שהחופה נעשית מבעוד יום, לטעם מחילת עוונות יש להמתין עד השקיעה שכל אותו יום הוא בגדר מחילת עוונות, אך לטעם שכרות מיד לאחר החופה רשאי לאכול. ובחכמת אדם (כלל קטו ס"ב) כתב להקל דמיד לאחר החופה רשאים לאכול ואין צריך להשלים, כיון שמ"מ מקצת כפרה הוא ויום טוב שלהם הוא, וכן הובא בקונטרס לקנות חכמה בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שתענית זו היא עד החופה או עד הלילה המוקדם מבניהם. יש מקומות שלא נהגו בתענית זו כלל וכך נוהגים בני עדות במזרח, (בן איש חי פרשת שופטים שנה א').

והנה בגמ' ביבמות (סג): דרשו 'הנושא אשה עוונותיו מתפקקין', וביאר רש"י נסתמין, ולכאו' ההבדל בין מחילה לפקיקה, שבמחילה העוון נמחל לגמרי אך בפקיקה הרי הוא כמונח בקופסא ונסתם שם, וכתב הר"י (עין יעקב יבמות שם) בטעם הדבר, שממתינין לראות מה יהא בסופו אם אחר נישואין מתהלך בתומו צדיק ולא ישוב עוד לכסלה אלא הולך בדרך ישרה הם מחולים לגמרי, ולא תזכרנה עוד חטאותיו לרעה,

נכנסים, מאזינים, מבינים ונהנים.

הדך היומי בירושלמי

לקבלת השיעור במייל

נא לשלוח כתובת מייל למס' 052-4636288

עורך: ראש בית המדרש הרב ישראל מאיר ריאני שליט"א

חברי המערכת: הרב איתמר נגר | הרב מאיר וולברשטיין | הרב מרדכי הרבסט | הרב נפתלי וסרמן

כתובת האתר: www.lomdimyerushalmi.org